

УДК 355.426.4:351.742

О. Л. Назаренко

Г. А. Дробаха

І. С. Луговський

С. О. Воробійов

СПОСОБИ ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЇХ ПРОТИСТОЯННЯ З НАТОВПОМ ЗА УМОВ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Подано підхід до визначення способів застосування формувань Національної гвардії України з урахуванням їх протистояння з натовпом за умов масових заворушень. Проведено аналіз, який свідчить про те, що для формування гвардії сьогодні найбільш доцільно розглядати такі способи їх застосування, як превентивний, ситуативний та комплексний. Підхід до визначення способів застосування формувань дозволяє вибирати з переліку їх ознак, таких, як ситуації, типи та дії натовпу, тактичні прийоми і завдання формування, саме ті, які за показниками можливостей і ступеня досягнення мети країці. Запропонований порядок визначення способів застосування формувань сприяє якісному виконанню завдання з припинення масових заворушень.

Ключові слова: масові заворушення, типова ситуація, тактичний прийом, спосіб застосування формування Національної гвардії України, раціональний спосіб.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні спостерігається складна суспільно-політична обстановка. Масові акції протесту у деяких регіонах країни мають або явно деструктивний характер, або ґрунтуються на активному вираженні протиріч, що накопичуються у суспільстві. Для припинення масових заворушень залучаються сили та засоби Національної гвардії України (НГУ). На гвардію покладається виконання завдання зі здійснення режимних і силових заходів, спрямованих на локалізацію масових заворушень та нормалізацію обстановки. Для формувань НГУ необхідно розробити раціональні способи їх застосування. Із досвіду військ відомо, що раціональний спосіб – це такий спосіб, який дозволяє за менших витрат досягати більшої ефективності (той, який відповідає функції корисності командира).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вибору способу застосування формувань Національної гвардії України під час припинення масових заворушень вивчені недостатньо, хоч і розглядалися у багатьох наукових працях. У праці [1] обґрунтовано способи дій із застосуванням блокових багатоярусних загороджувальних перешкод (ББЗП), що дадуть змогу виконати зазначені завдання з припинення масових заворушень громадян у разі виникнення міжетнічного конфлікту мінімальною чисельністю особового складу. У статті [2] наведено ознаки безконтактного способу дій сил охорони правопорядку щодо припинення масових заворушень, який передбачає вплив сил правопорядку на натовп на відстані з

використанням зброї не смертельної дії. Згідно з [3] спосіб – це дія чи система дій, які застосовуються під час виконання будь-якої роботи, здійснення чого-небудь. При визначенні способу необхідно відповісти на запитання – як зробити (здійснити)? У праці [4] розроблено систему тактичних прийомів і подано тактичні схеми застосування спецзасобів слезоточивої дії (у динаміці), які дозволяють проводити стримування, витіснення, розсічення агресивно настроєного натовпу. Під тактичним прийомом розуміється окрема дія, рух підрозділу (частини, з'єднання) у ході бою, що є в застосуванні частини сил, які спеціально залучені, або резервних засобів у заплановані моменти часу для виконання бойового завдання. Тобто тактичний прийом розглядається як складова способу.

У статтях [1, 2, 4] автори розглядають різні тактичні прийоми і способи дій формування Національної гвардії України під час припинення масових заворушень. Сутність згаданих способів полягає у використанні інженерних загороджень і застосуванні засобів активного захисту. Аналіз зазначених ознак засвідчив, що на сьогодні є множина способів застосування формувань для виконання завдань. Способи дій, які розглядалися вище, застосовуються в окремих ситуаціях, що складаються під час масових заворушень, але вони не відповідають вимогам раціональності.

Мета статті – обґрунтування підходу до визначення способів дій застосування формувань НГУ з урахуванням закономірностей протистояння з натовпом за умов масових заворушень.

Виклад основного матеріалу. Згідно з [5] НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями. Серед основних її функцій з припинення формуванням НГУ масових заворушень – участь у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян, а також у припиненні масових заворушень.

Для ефективного виконання такого завдання особам, що приймають рішення, необхідно мати певні методики, що дозволяють розробити раціональний спосіб застосування формувань Національної гвардії України. Питання раціональності у багатьох джерелах висвітлюється по-різному. Під раціональним способом слід розуміти такий спосіб, що за ступенем досягнення цілей з урахуванням важливості мети виявиться кращим для умов, що складаються. Удосконалені модель і методика дають змогу визначити можливі раціональні способи застосування формувань НГУ, оцінити тактичні прийоми дій, які використовуються під час виконання завдань за призначенням, та підходи до формалізації задачі вибору способів застосування формувань гвардії для припинення масових заворушень за відомих значень показників дій натовпу, можливостей формування гвардії та умов обстановки, що складається.

Проведений аналіз свідчить про те, що для формування гвардії на сьогодні найбільш доцільно розглядати такі способи їх застосування: превентивний; ситуативний; комплексний.

Сутність превентивного способу полягає у недопущенні проникнення порушників, що мають на меті участь у масових заворушеннях, у населені пункти, попередження виникнення безпорядків.

Ситуативним способом формування НГУ застосовується у таких випадках: коли превентивний спосіб проводити запізно або якщо цей спосіб не дав очікуваних результатів; коли запобігти проникненню натовпу у населений пункт або на місце подій не вдалось і натовп з осередків рухається до визначеного місця з метою участі у масових заворушеннях.

Комплексним способом формування гвардії застосовується у випадках, коли попередні способи застосування не дали очікуваного результату і велика кількість натовпу зібралася на майдані з метою участі у масових заворушеннях.

Для вибору способів визначено перелік типових ситуацій, у яких проходять групові порушення громадського порядку і масові заворушення. Попередній аналіз дає змогу визначити такі типові ситуації та умови, для яких характерні відповідні дії гвардії та натовпу (таблиця).

Ознаки способів застосування формувань НГУ під час припинення масових заворушень

№ пор.	Варіанти та ознаки способів	Порядок та зміст дій формування НГУ	Типова ситуація дій натовпу (порушників)
1	2	3	4
1.	Превентивний (варіант 1). Недопущення проникнення порушників у населений пункт, що мають на меті участь у масових заворушеннях	Доповідь групи розвідки про розвиток подій. Виставлення на визначених в'їздах у місто блокпостів з резервами (до 30–50 чол.), які будуть здатні зупинити досить велику кількість людей і техніки. Виставлення фільтраційних пунктів на вокзалах і в аеропортах. Виставлення патрулів із собаками і резервів. Затримання порушників і їх конвоювання	Спроба проникнення громадян і порушників у населений пункт, що у подальшому мають на меті участь у масових заворушеннях
2.	Превентивний (варіант 2). Недопущення проникнення порушників зі зброєю у населений пункт, що мають на меті участь у масових заворушеннях	Доповідь групи розвідки про розвиток подій і наявність у громадян зброї. Виставлення на визначених в'їздах у місто блокпостів з резервами (до 30–50 чол.), які будуть здатні зупинити досить велику кількість техніки з людьми. Виставлення фільтраційних пунктів на вокзалах і в аеропортах. Виставлення патрулів із собаками. Виставлення резервів. Обеззброєння і затримання порушників. Конвоювання порушників	Спроба проникнення зі зброєю громадян і порушників у населений пункт, що у подальшому мають на меті участь у масових заворушеннях

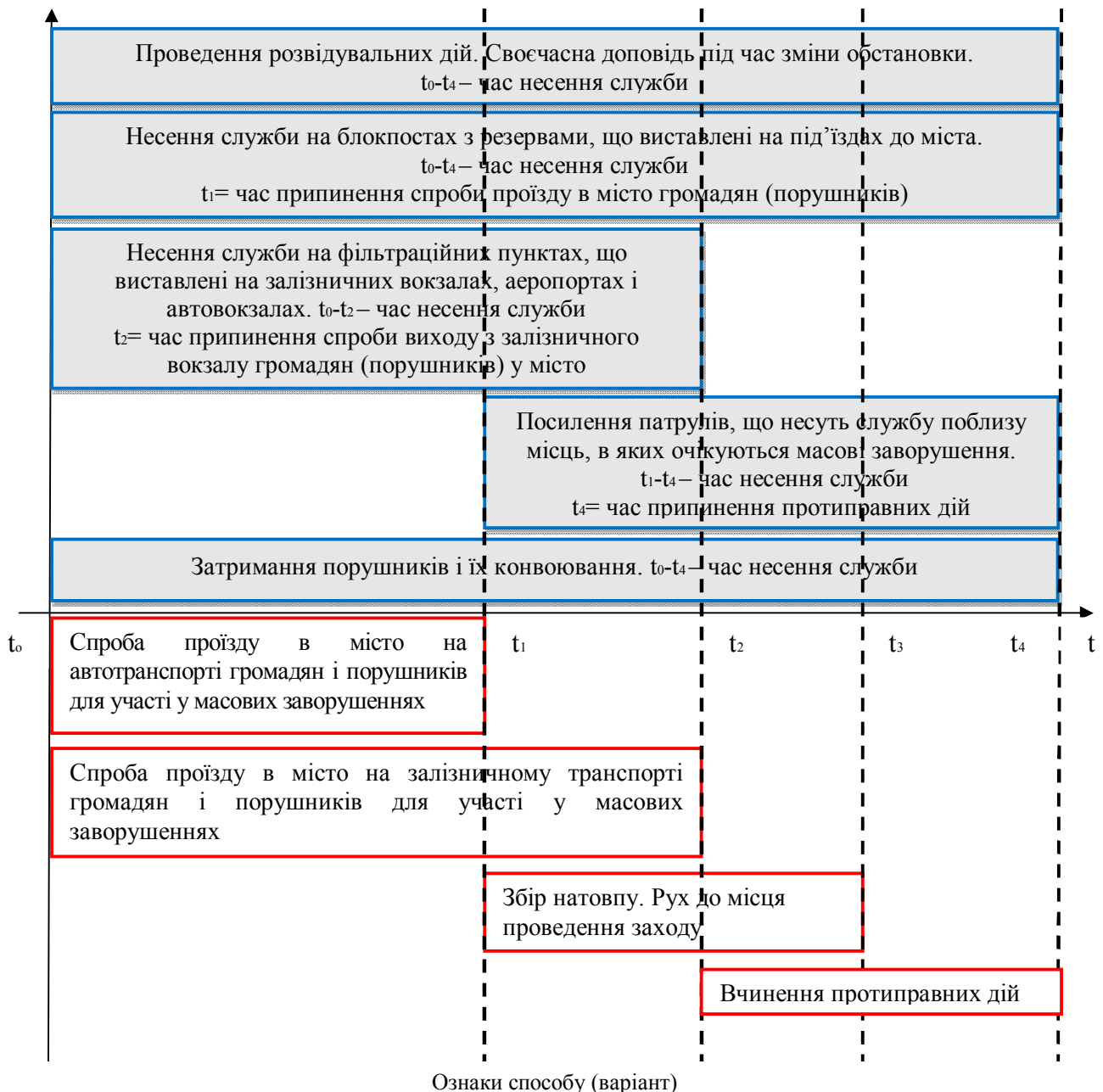
1	2	3	4
3.	Ситуативний (варіант 1). Забезпечення громадського порядку під час ходи натовпу. Блокування натовпу на підходах до майдану з метою недопущення зосередження його великої кількості на майдані	Доповідь групи розвідки про розвиток подій. Блокування натовпу. Розсічення і розосередження натовпу. Застосування спецзасобів. Витіснення натовпу в безпечному напрямку. Затримання порушників. Конвоювання порушників	Натовп рухається до визначеного місця для участі в акціях протесту великого масштабу
4.	Ситуативний (варіант 2). Забезпечення охорони громадського порядку під час ходи натовпу. Блокування натовпу з метою недопущення бійки між протестувальниками	Доповідь групи розвідки про розвиток подій. Блокування натовпу під час виникнення конфліктної ситуації. Відокремлення натовпів з різними точками зору за допомогою ланцюгів військовослужбовців гвардії, поліції та інших співробітників правоохоронних органів. Застосування спецзасобів. Розсічення і розосередження натовпу. Витіснення натовпу в безпечному напрямку. Затримання порушників. Конвоювання порушників	У декількох осередках проходять збори незадоволених членів натовпу (причини можуть бути схожі, різні або протилежні). Натовп вирушив з осередків і під час руху складається конфліктна ситуація з натовпом, що рухається поруч, через різні погляди
5.	Ситуативний (варіант 3). Забезпечення охорони громадського порядку під час ходи натовпу. Блокувати натовп на підходах до майдану з метою недопущення зосередження великої кількості натовпу. Вчасне блокування натовпу і обеззброєння злочинців	Доповідь групи розвідки про розвиток подій і наявність зброї у натовпі. Блокування натовпу у найбільш небезпечному місті. Група снайперів діє за ситуацією. Група застосування спецзасобів застосовує "ТЕРЕН" для тимчасового придушення психовольової стійкості правопорушників. Розсічення і розосередження натовпу. Витіснення натовпу у безпечному напрямку натовпу. Виставлення фільтраційних пунктів. Проводиться перевірка документів і обшук затриманих, передача порушників групі конвоювання. Обеззброєння, затримання і конвоювання порушників	Натовп вирушив з осередків озброєний вогнепальною зброєю і гранатами
6.	Комплексний (варіант 1). Виконується комплекс заходів щодо припинення масових заворушень. Силкові дії. Запобігання будівництва барикад і встановлення наметів. Припинення спроб провезення зброї у місця проходження масових заворушень	Доповідь групи розвідки про розвиток подій і наявність зброї. Блокування натовпу. Група застосування спецзасобів застосовує "ТЕРЕН" для тимчасового придушення психовольової стійкості правопорушників. Розсічення і розосередження натовпу. Витіснення натовпу в безпечному напрямку натовпу. Виставлення фільтраційних пунктів. Проводиться перевірка документів і обшук затриманих, передача порушників групі конвоювання. Затримання і конвоювання порушників	На майдані зібралася велика чисельність натовпу, яка чинить масові заворушення. Учасники акції будують барикади і встановлюють намети. Здійснюють спробу провести зброю (вогнепальну, холодну), продовольство особам, що мітингують у місцях, де проходять масові заворушення
7.	Комплексний (варіант 2). Застосовується, коли виконується комплекс заходів щодо припинення масових заворушень. Силкові дії. Проведення заходів щодо недопущення злочинцями застосування зброї та заборонених речей на майдані. Виявлення та нейтралізація озброєних осередків. Обеззброєння натовпу	Доповідь групи розвідки про розвиток подій та виявлення озброєних учасників масових заворушень. Група вилучення вилучає зброю. Маневрена група звільнює будівлю від мітингуючих, проводить перевірку документів і обшук затриманих, передає їх групі конвоювання. Група застосування спецзасобів застосовує "ТЕРЕН" для тимчасового придушення психовольової стійкості правопорушників. Розсічення і розосередження натовпу. Витіснення натовпу у безпечному напрямку. Затримання порушників. Конвоювання порушників	На майдані зібралася велика маса натовпу, яка чинить заворушення. Учасники акції будують барикади і встановлюють намети. Захопили адміністративну будівлю, що знаходиться поруч із місцем проходження масових заворушень. Озброєні вогнепальною зброєю і гранатами групи готуються до проведення провокацій

Варіанти застосування гвардії залежно від оперативної обстановки будуть змінюватися, тому для опису способів доцільно розробляти таблицю із даними, які містять:

- завдання формування НГУ з припинення масових заворушень;
  - місце проходження масових заворушень;
  - ознаки тактичних прийомів застосування формувань НГУ;
  - послідовність і порядок дій натовпу;
  - послідовність і порядок дій формувань НГУ під час припинення масових заворушень;
  - характеристики натовпу (типи натовпу);
  - заходи щодо введення натовпу в оману.
- Динаміка дій натовпу (правопорушників) та

сил гвардії відображається у вигляді процесограми, приклад якої наведено на рисунку. Подальше визначення способу застосування формувань НГУ під час припинення масових заворушень передбачає оцінювання можливостей їх реалізації наявними силами та засобами гвардії.

Напрямок подальшого дослідження є розроблення рекомендацій щодо вдосконалення способів застосування формувань НГУ під час протистояння з натовпом, який вчиняє масові заворушення, та оцінювання можливостей виконання поставлених завдань.

Висновки

Підхід до визначення способів застосування формувань дозволяє вибирати з переліку ознак, таких, як ситуації, типи та дії натовпу, тактичні прийоми і завдання формування, саме ті ознаки, які за показниками можливостей і ступенем досягнення цілі є найкращими. Запропонований порядок визначення способів застосування формувань сприяє якісному виконанню завдання з припинення масових заворушень.

Список використаних джерел

1. Орлов, М. М. Способи дій внутрішніх військ під час припинення масових протистоянь громадян у разі виникнення міжетнічного конфлікту [Текст] / М. М. Орлов, В. В. Халеп, О. І. Шаповалов // Честь і закон. – 2014. – № 2. – С. 20–27.

2. Мещеряков, С. А. Оценка командиром механизмов образования толпы и

бесконтактный способ действий сил правопорядка по пресечению массовых беспорядков [Текст] / С. А. Мещеряков // Вестник военной академии Республики Беларусь. – 2016. – № 2 (51). – С. 20–29.

3. Шмаков, О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з військово-наукових питань [Текст] / О. М. Шмаков. – Харків : Військ. ін-т ВВ МВС України, 2005. – 276, 294 с.

4. Бацамут, В. М. Система тактичних прийомів застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії проти учасників масових заворушень [Текст] / В. М. Бацамут, С. Д. Черкашин // Честь і закон. – 2013. – № 1. – С. 28–33.

5. Про Національну гвардію України [Текст] : Закон України від 13 берез. 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – С. 3–4.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2018 р.

УДК 355.426.4:351.742

О. Л. Назаренко, Г. А. Дробаха, И. С. Луговской, С. А. Воробьев

ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СПОСОБОВ ПРИМЕНЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ С УЧЕТОМ ИХ ПРОТИВОСТОЯНИЯ С ТОЛПОЙ В УСЛОВИЯХ МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ

Представлен подход к определению способов применения формирований Национальной гвардии Украины с учетом их противостояния с толпой в условиях массовых беспорядков. Проведен анализ, который свидетельствует о том, что для формирования гвардии сегодня наиболее целесообразно рассматривать такие способы их применения, как превентивный, точечный и комплексный. Подход к определению способов применения формирований позволяет выбирать из перечня признаков, таких, как ситуации, типы и действия толпы, тактические приемы и задачи формирования, именно те, которые по показателям возможностей и степени достижения цели лучшие. Предложенный порядок определения способов применения формирований способствует качественному выполнению задачи по прекращению массовых беспорядков.

Ключевые слова: массовые беспорядки, типичная ситуация, тактический прием, способ применения формирования Национальной гвардии Украины, рациональный способ.

UDC 355.426.4:351.742

О. Л. Nazarenko, G. A. Drobaha, I. S. Luhovskyi, S. O. Vorobyov

APPROACH TO DETERMINE THE METHODS OF DEPLOYMENT OF FORMATIONS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN RIOT CONDITIONS

The approach to determine the modes to deploy the formations of the National Guard of Ukraine, taking into account their confrontation with the crowd in riot conditions is presented. Held analysis, which indicates that it is most expedient for the formations of the Guard today to consider such methods of their deployment as preventive, spot and combined. Approach to elaborate the modes of deployment of Guard's formations allows to choose from a list of characteristics, such as situations, types and actions of the crowd, tactical techniques and tasks of formation, precisely those that are the best in terms of opportunities and the degree of achievement of the goal. The essence of the preventive mode of action is to prevent the infiltration of violators to prevent the occurrence of disturbances. Spot mode of of action of NGU is used in cases where the crowd was prevented from entering the settlement or the place of events and the crowd from the downtown is moving to a certain place to participate in the riots. An integrated mode of action of the Guard's formations is used in cases where a large number of crowds gathered in the square to participate in riots. To select the modes of actions, a list of typical situations in which group violations of public order and riots take place was determined. Preliminary analysis allowed us to determine the typical situations and conditions that correspond to the peculiarities of the actions of the Guard and of the crowd in given conditions. Proposed procedure the modes to deploy of the formations contributes to the qualitative fulfillment of the task of ending the riots

Keywords: riots, typical situation, tactical method, the mode to deploy the National Guard of Ukraine formation, rational mode.

Назаренко Олег Леонідович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України

Дробаха Григорій Андрійович – доктор військових наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України

Луговський Ігор Станіславович – доцент кафедри службово-бойового застосування військових частин Національної академії Національної гвардії України

Воробйов Сергій Олексійович – старший помічник начальника науково-організаційного відділу Національної академії Національної гвардії України